

A ritme de sirena

Un apassionant viatge per algunes de les colònies tèxtils

El primer que em va sobtar quan vaig arribar a la colònia Borgonyà a Osona, a la vora del Ter, va ser comprovar les exactes proporcions i l'extremat equilibri d'aquell poble en miniatura. Totes les cases responien al mateix patró, estaven dissenyades de la mateixa manera i tenien, per tant, els mateixos elements: cases de planta baixa amb un petit jardí, emblanquinades i acolorides amb vermell. Totes estaven proporcionalment distribuïdes entre els carrers que encara porten els cognoms dels amos. Al capdamunt, la casa del gerent i l'església; a l'escola també s'hi accedia a través d'una escala.

Distàncies i mesures, doncs, extremadament calculades per deixar ben clars els diferents estatus i a mans de qui estava el poder. Sota aquella aparença ideal i acaramel·lada de seguida em va envair l'horror de pensar que allà les persones havien perdut la seva individualitat. Com a la resta de colònies, eren vistes simple-

ment com a mà d'obra i, per tant, se'ls proporcionaven una sèrie de condicions i de confort per tal que produïssin més, però tots estaven condemnats a viure de la mateixa manera i a fer les mateixes coses. La vida de la majoria ja estava predeterminada des del mateix moment del seu naixement; tot giraria simplement a ritme de la immensa sirena que retronjava diversos cops al dia per avisar els torns corresponents i deixar ben clara l'omnipresència de l'amo, aquell ull que sempre ho veu tot i tothom, una societat amb moltes similituds, a la que George Orwell retrataria anys més tard en la seva novel·la 1984.

És per això que no puc evitar un aiguabarreig de sensacions, sobretot quan m'adono que la història de Borgonyà es repeteix a can Vidal a Viladomiu Nou i a l'Ametlla de Merola. Tinc la sensació de trobar-me dins d'una gàbia de vidre quan intento posar-me a la pell d'aquells per a qui la colònia ha estat tota la seva vida

i em pregunto, i els pregunto si hi han estat feliços.

La resposta és unànime i fins i tot entusiasta: *no hi havia cap més alternativa*; primer m'arriba per boca de la Maria Fontgerbé, una filadora de la colònia Borgonyà que es desfeia en elogis de la *Casa-Cuna*, model d'escola bressol industrial on cada dia el metge donava un cop d'ull als escolars, les monges s'ocupaven de la canalla i els feien uns menjars que ara encara se'n recorden. Les dones treballadores puntualment anaven diversos cops al dia a alletar

A cal Marsal s'hi van instal·lar els Torra, de Manresa, a finals del XIX, i el 1918 van vendre la fàbrica als Pons. L'any 1929 la fàbrica de cal Marçal i tota la colònia fou adquirida per la família Viladomiu. Avui és una de les colònies més ben conservades del Berguedà i l'Associació de Veïns de cal Marçal, una de les més dinàmiques de tot el Llobregat.

(FOTO MANUEL IGLESIAS, 1995)

als seus fills perquè la sirena només els havia permès estar unes poques setmanes de baixa. Tot i així la Maria no enveja la vida de les dones joves d'ara, ja que quan els nens fan un dia de festa o estroben de vacances tenen l'angoixa de no saber on deixar la mainada. Amb ella faig un recorregut per l'interior de la *Casa-Cuna* i crec que fins i tot ensumo totes les olors i fragàncies que em descriu, que bo i el pas dels anys, ella i les seves filles no han oblidat perquè és part d'elles, és part de la seva vida, del seu imaginari més íntim... dels seus sentiments més profunds.

A l'Ametlla de Merola em fascina la construcció i ubicació de la colònia; tantmateix sembla com si estiguéssim en un poblet mariner, al costat de la platja i del mar. No hi són, però em sembla veure les xarxes de pesca esteses a terra... Naturalment és un miratge. Aquí el pes de la cultura popular i pròpia es deixa sentir. M'expliquen amb orgull que els seus *Pastorets* són antics i autòctons, i que a més han recuperat balls i danses. La rígida vida a la colònia, els horaris estrictes o els records dels professors severs i autoritaris ja fa molts anys que han passat a segon terme. *Eren altres temps*, m'expliquen—*llavors ja se sabia, s'havia d'obeir a casa, a l'amo i al capellà*. En Pere Buixadera no pot oblidar els seus anys com a escolanet major, una tasca imposada dels 7 als 14 anys, però executada amb el rigor i l'obediència servitud de l'època.

Pocs quilòmetres més amunt, a Viladomiu Nou, em sobten els petits apartaments amb les seves idèntiques balconades sota unes arcades simètriques. Són pocs els que hi viuen encara, però ara se senten afortunats, uns privilegiats per haver pogut mantenir aquest oasi de calma i de justes

proporcions entre el ciment, el verd i l'espai exterior. El record que més pesa és aquella predeterminació irremissible que suposava, als 14 anys, el pas de l'aula cap a la fàbrica.

I jo em torno a interpel·lar i els torno a interpel·lar: i els desitjos personals, i el fet de ser lliure i de poder triar?

La majoria mai no es va plantejar sortir de la colònia, ja que aquella era la seva vida i el seu resguard, on es podia viure en pau, en uns temps convulsos i de mancances. Molts dels seus ascendents ja sabien quin era el pa que s'hi donava en rebel·lar-se contra l'amo i el sistema. Tots aquells que van viure la dècada dels cinquanta recorden que, a fora, molts intentaven sortir del túnel de la postguerra, mentre ells, a dins, en el seu *guetto* particular, podien gaudir dels espectacles i dels artistes de més renom del moment gràcies a la infraestructura de la colònia.

Treballadors, per tant, dòcils, que els seus màxims reptes passaven per aconseguir una millor col·locació dins de la fàbrica, que tenien molt clars i determinats els espais d'oci i de feina, que poc sabien de la resta perquè havien crescut a l'ombra d'un sorollós teler, al voltant del qual girava tota la seva família i tota la seva vida.

A can Vidal m'hi estic hores escoltant Miquel Puig, ell, el petit de nou germans, va néixer a la Colònia Pons, i m'explica que el trasllat de la família cap a allà va ser un gran pas perquè les seves germanes ja no haurien d'anar, a trenc d'alba, per camins terrosos per arribar a l'hora a la fàbrica. L'amo permet al seu pare, que era pagès, de continuar amb les terres perquè a casa ja són molts els qui treballen pels Pons.

En Miquel Puig ara és un dels guies del Parc Fluvial del Llobregat i transmet als més joves, en la seva visita guiada a can Vidal, l'esperit d'una època, difícil d'imaginar pels estudiants d'ESO, poc disciplinats i absolutament aliens a la duresa de la vida. Els explica amb un entusiasme contagiós, sota mateix de l'enorme sirena, que a la seva edat no se'ls permetia ni arribar cinc minuts tard a la feina, tot i que s'hi posaven a les cinc del matí.

La torre de cal Bassacs, un magnífic edifici modernista, obra d'Alexandre Soler i March

(FOTO MANUEL IGLESIAS, 1995)

Amb ell es pot refer tota la cadena de funcionament de la fàbrica, des de la turbina que genera l'electricitat fins a la sala dels telers, on ens parla dels diferents fils i de les diferents robes, així com de les seves diverses procedències. Ell, ja sense el grup de joves, recorda amb un punt de nostàlgia i d'orgull com es va guanyar el seu lloc a la fàbrica i va aconseguir després encarregar-se del taller a còpia de perseverar i de ser un dòcil aprenent.

La ruta per les colònies, doncs, no només ha estat per a mi un trajecte geogràfic per cobrir una feina, sinó que he tingut l'oportunitat de submergir-me en un món aliè i de conèixer unes persones que lluiten per evitar que tot aquest patrimoni industrial, històric i cultural no quedi oblidat amb el pas del temps i amb el lògic relleu generacional.

Saber d'on venim segur que ens ajuda a saber cap a on anem.

Maria Núria Revetlle Pipio,
periodista

[Vilà - Papereria i Oficina]

MATERIAL D'OFICINA
MOBLES D'OFICINA
PROJECTES
INFORMÀTICA
SOFTWARE PER EMPRESES

Pg. De la Indústria 30, 08600 Berga
Tel: 93 821 18 48 Fax: 93 822 15 98
e-mail: papvila@ofiexperts.es

DERMATOLOGIA

DR. JORDI GIL

Passeig de la Rasa dels Molins, 22, 4art 2a
Tel. 93 821 39 51 · Mòbil 619 54 61 54 · 08600 Berga